પરલોક જીવન અને સાત નર્ક

(શ્રીમતી એની બેસન્ટ)

મૃત્યુના સમયે મનુષ્યના **સ્થૂળ શરીરમાંથી તેનું છાયાશરીર (ઈથેરિક/સૂક્ષ્મ શરીર)** બહાર નીકળી જાય છે. મનુષ્યના પ્રાણ તથા અન્ય તત્ત્વો પણ આ છાયાશરીર સાથે રહે છે. આથી મનુષ્યનું શરીર અને જ્ઞાનેદ્રિયો નિષ્ક્રિય થઈ જાય છે.

સ્થૂળ ઇન્દ્રિયો દેખાતી તો રહે છે, પરંતુ તેમનો સ્વામી ચાલ્યો ગયો હોવાથી તેઓ કોઈ કાર્ય કરી શકતી નથી. જે તેમના દ્વારા જોતો, સાંભળતો, સ્વાદ લેતો કે સ્પર્શ અનુભવતો હતો, તે હવે બહાર નીકળી ગયો છે. તેના વિના એકલી ઇન્દ્રિયો માત્ર જડ પદાર્થનો સમૂહ છે અને તેમાં જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાની શક્તિ રહેતી નથી.

દેહનો સ્વામી એટલે કે **આત્મા**, પોતાના સમગ્ર જીવનચરિત્રને જુએ છે અને તેના વિશે વિચાર કરતાં ધીમે-ધીમે બહાર નીકળે છે. આ જીવનચિત્રમાં તેના જીવનની નાની-મોટી બધી ઘટનાઓ હોય છે.

તે સમયે તેને સ્પષ્ટ દેખાય છે કે તેની કઈ ઇચ્છાઓ સફળ થઈ અને કઈ નિષ્ફળ રહી; તે ક્યાં-ક્યાં હાર્યો અને ક્યાં-ક્યાં જીત્યો; તેણે કોને પ્રેમ કર્યો અને કોને ધિક્કાર્યો. તેના જીવનનો મુખ્ય સાર પણ તેને સ્પષ્ટ દેખાય છે.

જીવનમાં જે વિચારો સૌથી વધુ પ્રબળ રહ્યા હોય છે, તે સમયે તેમનો જીવ પર ખૂબ ઊંડો પ્રભાવ પડે છે. તેનાથી તેને જાણ થાય છે કે **યમલોકમાં તેને કેટલો સમય અને કઈ સ્થિતિમાં રહેવું પડશે.**

આ મનુષ્ય માટે ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ અને ગંભીર સમય હોય છે. તેની સામે તેનું આખું જીવન ઉપસ્થિત થઈ જાય છે અને ભૂતકાળનાં કર્મોનું ફળ જોઈને તેને થોડા સમય માટે એ પણ સમજાય છે કે તેનું ભવિષ્ય કેવું હશે.

તેને થોડા સમય માટે એ પણ જાણ થાય છે—**"હું કેવો છું અને મારા જીવનનો હેતુ શું છે?"**

આ સમયે તેને સ્પષ્ટ દેખાય છે કે **ઈશ્વરના નિયમ અડગ, ન્યાયપૂર્ણ અને કલ્યાણકારી છે.**

ત્યારબાદ સ્થૂળ શરીર અને છાયાશરીર વચ્ચેનો સંબંધ તૂટી જાય છે. જન્મભર સાથે રહેનારા આ બંને શરીરો એકબીજાથી વિખૂટાં પડે છે અને સામાન્ય રીતે મનુષ્ય શાંતિપૂર્વક અચેત અવસ્થામાં પ્રવેશ કરે છે.

મૃત્યુના સમયે તેની પાસે ઉપસ્થિત અન્ય વ્યક્તિઓનું કર્તવ્ય છે કે તેઓ શાંત અને મૌન રહે તથા ભક્તિભાવથી વર્તે. આમ કરવાથી મૃત્યુ પામનાર વ્યક્તિ કોઈ અવરોધ કે વિક્ષેપ વિના પોતાના જીવનચિત્રનું દર્શન કરી શકે છે.

પરંતુ ભારતમાં ઘણી વાર જોવા મળે છે કે લોકો એ જ સ્થળે મોટેથી રડવા અને વિલાપ કરવા લાગે છે. તેનાથી મૃત્યુ પામનારની એકાગ્રતા ભંગ થાય છે.

પોતાના સ્વાર્થનો વિચાર કરીને મૃત્યુ પામનારની શાંતિ ભંગ કરવી અને તેને સુખ-શાંતિ પહોંચાડવાના માર્ગમાં અવરોધ ઊભો કરવો ખૂબ જ ખરાબ બાબત છે.

આથી બધા ધર્મોના બુદ્ધિમાન પુરુષોએ ઉપદેશ આપ્યો છે કે મૃત્યુ પામતા મનુષ્યની પાસે **ધર્મગ્રંથ રાખવા જોઈએ અને ઈશ્વરની પ્રાર્થના કરવી જોઈએ.** આથી શાંતિ જળવાઈ રહે છે અને જીવને સહાય કરવા માટે લોકોના મનમાં નિઃસ્વાર્થ વિચારો ઉત્પન્ન થાય છે, જે તેના પરલોકગમનમાં સહાય કરે છે.

એવું અનુમાન કરવામાં આવ્યું છે કે મૃત્યુ પછી લગભગ **36 કલાક બાદ જીવ છાયામય શરીર (ઈથેરિક શરીર)** પણ છોડીને બહાર નીકળી જાય છે.

ત્યારબાદ છાયાશરીર સ્થૂળ શરીરની પાસે રહીને ધીમે-ધીમે નષ્ટ થઈ જાય છે.

જે મૃતદેહોને દફનાવવામાં આવે છે, તેમનું છાયાશરીર કબરની ઉપર રહીને ક્રમશઃ નષ્ટ થાય છે. જે મૃતદેહોને અગ્નિદાહ આપવામાં આવે છે,

તેમનું છાયાશરીર પણ ઝડપથી નષ્ટ થઈ જાય છે, કારણ કે સ્થૂળ શરીર સાથે તેનું જે આકર્ષણ રહે છે તે સમાપ્ત થઈ જાય છે.

આ પણ એક કારણ છે કે **મૃતદેહને દફનાવવાની અપેક્ષા અગ્નિદાહ આપવો વધુ સારો છે.**

સ્થૂળ શરીરમાંથી છાયાશરીર બહાર નીકળી ગયા પછી તેમાં રહેલી પ્રાણશક્તિ પણ બહાર નીકળી જઈ સમગ્ર જગતમાં વ્યાપ્ત પ્રાણશક્તિમાં ભળી જાય છે.

હવે મનુષ્યનો જીવ **પરલોક—કામલોક અથવા પ્રેતલોક—માટે તૈયાર થાય છે** અને તેના "લિંગ શરીર"ની સ્થિતિ બદલાય છે, જેથી જીવ શુદ્ધ થઈને મોક્ષનો અધિકારી બની શકે.

લિંગ શરીરમાં આ પ્રકારનો પરિવર્તન થાય છે તેને **યાતના-દેહ** કહેવામાં આવે છે—અર્થાત્ તેમાં જીવ પોતાના કર્મનું ફળ ભોગવીને શુદ્ધ થાય છે.

પ્રેતલોકમાં ભૂલોકમાંથી આવેલ જીવને **સાત અંતઃભૂમિકાઓ અથવા પડોના ક્ષેત્રોમાં** રહેવું પડે છે. આ એક પ્રકારના કારાગાર જેવું છે.

જ્યાં સુધી જીવ પોતાના કર્મોનું ફળ ભોગવીને આ કારાગારને ભેદીને બહાર નીકળી શકતો નથી, ત્યાં સુધી તેને મુક્તિ મળતી નથી.

હવે જે જીવની પ્રકૃતિ આ સાત પડોમાંથી જે પડને વધુ અનુકૂળ હોય છે, તે તેમાં વધુ સમય સુધી રહે છે.

એક સાધકના જણાવ્યા મુજબ, સામાન્ય જીવ પોતાની યોગ્યતા અનુસાર આ લોકમાં **પાંચથી પચાસ વર્ષ** સુધી રહે છે.

જે જીવ આત્મિક રીતે વધુ ઉન્નત હોય છે, તેની અંતઃભૂમિકા ખૂબ જ સૂક્ષ્મ હોય છે. તેથી તેના ભાવનાત્મક શરીરના સાત પડો ખૂબ જ ઝડપથી નષ્ટ થઈ જાય છે અને તે પ્રેતલોકમાંથી નીકળીને ઉપરના લોકમાં પહોંચી જાય છે.

જે વ્યક્તિ એટલી આત્મિક ઉન્નતિ પ્રાપ્ત કરી શકી નથી, પરંતુ જેણે ઉત્તમ આહાર-વિહાર દ્વારા પોતાનું જીવન શુદ્ધ રાખ્યું છે અને સાંસારિક વસ્તુઓ પ્રત્યે તેની વાસના મંદ રહી છે, તે કામલોકમાંથી બહુ ઝડપથી તો નીકળી શકતી નથી; પરંતુ ત્યાં રહેતી વખતે તેને પોતાની સ્થિતિનું વિશેષ ભાન રહેતું નથી.

તે જાણે સતત **શાંતિદાયક સ્વપ્ન** જોતો રહે છે. જ્યારે તે ઉપરના સ્વર્ગલોકમાં પહોંચે છે, ત્યારે જ તેને સંપૂર્ણ ચેતના પ્રાપ્ત થાય છે.

જે જીવો આનાથી પણ ઓછા ઉન્નત હોય છે, તેમને નીચેના સ્તરોમાં બેભાન અવસ્થામાં રહેવું પડે છે. જ્યારે તેઓ પોતાની પ્રકૃતિને અનુકૂળ અંતઃભૂમિકામાં પહોંચે છે, ત્યારે જ તેમને ચેતના પ્રાપ્ત થાય છે.

જીવનકાળમાં જે મનુષ્યોમાં **પશુવૃત્તિઓ ખૂબ પ્રબળ** રહી હોય છે, તેઓ પોતાની વૃત્તિઓને અનુરૂપ નીચલા ખંડમાં જાગૃત થાય છે અને ત્યાંના જીવનનો અનુભવ કરે છે.

સામાન્ય ભાષામાં પ્રેમલોકની આ અંતઃભૂમિકાઓ અથવા પડોને **"સાત નરક"** તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

જે મનુષ્યોનું કોઈ કારણસર **અકાળ મૃત્યુ** થાય છે—જેમ કે અકસ્માત, આત્મહત્યા, હત્યા અથવા કોઈપણ પ્રકારનું અચાનક મૃત્યુ—તેમના માટે બીજો નિયમ છે.

જો એવો જીવ શુદ્ધ હોય અને તેનું મન આત્મિક ઉન્નતિ તરફ આગળ વધતું રહ્યું હોય, તો તેની વિશેષ રક્ષા કરવામાં આવે છે અને જેટલી આયુષ્ય બાકી હતી, તેટલા સમય સુધી તે **આનંદદાયક નિદ્રા**માં રહે છે.

પરંતુ બીજા પ્રકારના જીવોમાં ચેતના જળવાઈ રહે છે. ઘણાને તો મૃત્યુ સમયે બનેલી બધી ઘટનાઓ સ્પષ્ટપણે યાદ રહે છે અને તેમને પોતાનું મૃત્યુ થયું છે તેની જાણ પણ હોતી નથી.

તેઓ પોતાના કર્મો અનુસાર અંતઃભૂમિકામાં રહે છે અને તેમનું પ્રેતલોકનું જીવન ત્યાંથી શરૂ થાય છે.

જ્યારે તેઓ પોતાની બાકી રહેલી આયુષ્યનો સમય તે ભૂમિકામાં રહીને પૂર્ણ કરી લે છે, ત્યારે તેમની આગળની યાત્રા શરૂ થાય છે.

એક મનુષ્યે બીજા વ્યક્તિની હત્યા કરી હતી અને આ અપરાધ માટે તેને ફાંસીની સજા મળી હતી. પ્રેતલોકમાં આ મનુષ્ય વારંવાર એ જ ઘટનાનો અનુભવ કરતો—તે વારંવાર બીજા મનુષ્યને મારી નાખતો, પછી પકડાતો અને ફરી ફાંસીના દુઃખનો અનુભવ કરતો.

જેઓ આત્મહત્યા કરીને મૃત્યુ પામે છે, તેઓ પણ પોતાના જીવનની નિરાશા, ભય વગેરેનો અનુભવ સતત કરતા રહે છે અને વારંવાર આત્મહત્યાનું એ ભયાનક કૃત્ય કરતા રહે છે.

એક સ્ત્રી આગમાં બળી જવાથી મૃત્યુ પામી. મૃત્યુ સમયે તેણે પોતાને બચાવવા માટે ખૂબ પ્રયત્ન કર્યો હતો. પરિણામે મૃત્યુ પછી પણ ઘણા દિવસો સુધી તે એ જ રીતે પોતાને બચાવવાનો પ્રયત્ન કરતી અને એ ભયાનક અનુભવમાંથી પસાર થતી રહી.

બીજી એક સ્ત્રી વાવાઝોડાના કારણે નાવ ડૂબી જવાથી પોતાના દૂધમૂહા બાળક સાથે મૃત્યુ પામી. મૃત્યુ સમયે પણ તેનું ચિત્ત શાંત અને પ્રેમમય હતું. તેથી મૃત્યુ પછી પણ તે પોતાના પતિ અને બાળકના આનંદદાયક સ્વપ્નો જોતી ઊંઘતી રહી.

મનુષ્યને પોતાના કર્મનું ફળ પરલોકમાં અવશ્ય કોઈ ને કોઈ રૂપમાં ભોગવવું પડે છે.

આથી આ લોકમાં દરેક પ્રકારના **પાપ અને અનુચિત કાર્યોથી બચીને પોતાના જીવનને શુદ્ધ રાખવું એ મનુષ્યનું કર્તવ્ય છે.**